

Ойбекнинг 90 йиллиги олдидан

Азиз газетхон! Мен сизга бугун адабий ҳайтилиздан пайдо булган бир янги китоб хакида икки оғиз сузайтмоқиман. Бу китоб Узбекистонда ҳаммага таниши, тул кўйиб, палак ёзган мұтабар бир оила тақдиди, ҳәёт тарзи ҳажида ҳикоя. Уни қўлингизга олар экансиз, «Ойбеким менинг» деб номлашисининг ўзиёси сизни оғушига олади, қўлингиздан қўймай үйчиқади.

Мен бу китобни «икки деб дастони» деб атадим: Уни киме фанининг меҳнаткашларидан бири, буюк Ойбекнинг суюкли Зарифа-си яраттган. Гузал, зекий қаблоси, қатарин, керак юмушларнинг юкини ҳеч кимга юқтиримай, узининг нозик китобларида кутарип юрган олим яраттган.

Китобнинг бир қархомони — Ойбек, буюк, суюкли өзүйчи, олим, фарзандлар отаси. Зарифа-хоним эса шудабининг рафқаси, фарзандларининг онаси.

Мен бу оиласга деярли ярим аср якни бўлдим, дуст, қариндош тутишим, ундиаги икимдан нафас олиб, ҳавасим келиб юрдим. Бир вақтлар улар ҳакида шеър ҳам ёзгандим:

**Тақдид адабига
хамдам этган ёр,
Каламдад вафодор,
илхомдай зебо,
Вижонидай тоза,
ҳәётини доно,
Серташвиш умранинг
мунис ҳамдами,
Лочинидай ўғиллар ва
қизга она,**

Зарифа САЙДНОСИРОВА

ИККИ
ДИЛ ДОСТОНИ

шоғирди.

Иккиси гўзал байт кўш
мисрасидай

Ишда, ишқда, баҳтда
умр кочирди..

Зарифа-хоним бу мўжказигина
китобда қисқа-қисқа лавҳаларда
вақти келиб, катта аҳамият касб

этадиган келажак мурархилини
хакида беён этилади. Ушбу ки-
тобнинг яратилишида ҳам шу мад-
даният асосий омил буди.

Зарифа-хоним айтишларича,
отапари Сайдносир Миржалолов

ўз даврининг мәтарифаттарвар,
юқсак маданиятини, тақис зиёдлар
ва ишбильармонларидан би-

ри бўлган. Отаси қизи энди
үкишини, ёзиш-чизишни ўргана
бошлаганида унга бир дафтари-
фасига қизининг тугилган вак-
ти, отаси, онаси, якин аҳодид-
лари ҳажида қисқа маълумот-
ларни қайд этиб, шундай деган
экан: «Уз ҳәётингда нимади муз-
хим деб билсанг, шу дафтарга
вазифа бор...». Назаримдан, ийлар
утиб ёзилган китобнинг бошла-
нишини ҳам шу ердан, шу во-

нгиги-янги интилишлар ва имко-
ниятлар зуқко Зарифа ҳәётини
тулдириб, фаолият уйфларни
кенгайтириб юборди.

Ва Зарифа тақдидида...
Ойбек пайдо бўлади... Ҳәётни-
нг мана шу бекатидан бошлаб
Зарифа қаламидада «икки дил
достони» бошланади. Бу рост,
малоҳат, назоқат, одобдан са-
бок берадиган лавҳалар, хиж-
кор кунларида оқ, кабуртадек
боглаб турган хотлар, қалбнинг

ва ёшлидан сингидирилган
маданият этиди. Ойбек қала-
мидадан тўкилган ҳар бир мис-
ра, ҳар бир саҳифани авайлаб, ардокла сақлаган
ҳам Зарифа-хоним бўлди.
Шунинг учун ҳам китобда

келирилган ҳар бир қайд, ҳа-
тат, шеър, хотира қанчадан-
канча ҳәёт лавҳаларини
қайта жонлантиради. Зариф,
латиф, меҳрибон ва таъл-
чан она туйгулари унда на-
мойн бўлади. Узбекнинг аср-
лар давомида шакланган
одоб ҳажидаги тасаввурлари
бу ойланинг яшаш тарзида
курнишиб, ҳозирги одамлар-
га намуна булишини истар-
дим.

Китобни қайта-қайта
уйиманни ўзимга савол бе-
раман: «Нечун мен ҳам ма-
на шундай қайдларни ҳәйтим
давомиди? Ҷизб өйримади:
сақланни мумкин бўлган
нарсаларни ҳамма вакт ҳам
сақлаб юрдими? Нега ўз
фаразандаримни шунга ур-
тадимадим?». Бу катта мада-
ниятни белгиси, ўзини, узли-
гини англаш ва билиши усу-
ли, йили. Чунки биз будаган
нарсалар бир кун келиб ҳә-
тимизни тушуниши аскоти
кор экан. Шу нуктадан на-
зардан ҳам Зарифа-хоним ки-
тоби ҳаммага ибрат бўлиши
мумкин.

Азиз китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
баштаги тасаввурларини
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек домла ва Зарифа-хоним
яшаган мухит ўзбек ҳалқигина
мәърифати тускис, малькинини чу-
кур қишилар даври эди. Ушбу ки-
тобнинг яратилишида ҳам шу мад-
даният асосий омил буди.

Зарифа-хоним айтишларича,
отапари Сайдносир Миржалолов
ўз даврининг мәтарифаттарвар,
юқсак маданиятини, тақис зиёдлар
ва ишбильармонларидан би-

шавар қўйласса эди.

Оила Тошкентга кўчиб кела-
ди. Янги мухит, янги одамлар,

зулфиya, ӯзбекистон ҳалқ шоири

туб-тубидан отилиб чиққан
шебъри мисралар — ҳаммаси
улар ҳәётида табиий, ҳақиқий,
гузал.

Замон, давр, сийсат, ҳәётни-
нг ўнгир-чункиларни одамлар-
нинг бошларига не кунарни
сомасидоли? Қатлиом ийлар...
Бу ийларнинг кўп оипалар бо-
шига соглан оғизларни ўттаб
маддатни. Узлари туги-
либ усган Туркистонда юз бер-
ган барча воеқалин шу кинчина
қўзигуда шундай аниқ ак этиб
бродариди, ийлар таъсилни
бера барни ҳақиқатни мураси-
дади. Узларни таъсилни мураси-
дади. Узларни таъсилни мураси-
дади.

Улар узларини фан ва ада-
бийта багишладилар, буни ху-
нар эмас, мұтабар тақдир деб
билиб яшадилар ва ҳалқи қал-
бидан абдага ўрин одилар.

Бундай китоб яратилишини
бонг барса сабаби — Зарифа-хоним

зулфиya, ӯзбекистон ҳалқ шоири

туб-тубидан отилиб чиққан
шебъри мисралар — ҳаммаси
улар ҳәётида табиий, ҳақиқий,
гузал.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир караща
халқимизга таниш ва ардок-
ли булган кишилар ҳакида
янги-янги саҳифаларни укиш
дилнига роҳиравшанликни
байтида. Гузаллик, меҳр ва
муҳаббат ҳамроҳингиз мумкин.

Ойбек китобхон! Китобни
топиб ўнгир: Бир к

Тарихга мурожаат қилар эканнисиз, бу ҳалқ хотираси эканнинг назарда тутиши миз керак. Хотирасиз баркамол киши бўлмаганидек, ўз тарихини билмаган ҳалқ-нинг келажаги ҳам бўлмайди.

И. КАРИМОВ

Келажаги буюк бўлган жонажон дигеримизнинг бой тарихи бор. Мустақиллик шароитида Узбекистон тарихини ўрганиш учун қулай имкониятлар яратилимод. Янги янги илмий, тарихий китоблар чот этилмоқда. Шулардан бирни «Сафед Булон қиссаси» рисоласидир. Гафур Гулом номидаги Адабийтада санъати 10.000 нусхада чот этган бу китоб (нашрда тайёрловчилар, сўзбоши ва изоҳ муаллифлари Турсунбий Набиев, Махмуд Хасир) аслида араб тилида ёзилган бўлиб, Ҳужандидеган шурор фурс тилига, Ҳаким Холис эса ўзбек тилига таржими киғлан.

Бундаги воқеалар VII асрнинг 80-йилларидан VIII асрнинг 20-йилларига бўлган даворда шумли-гарбий Фарғонада ислом динини ўйиш билан боғлиқ бўлиб, воқеалар шеърий услубда ифодаланган ва у, шубҳасиз, Марказий Осиё, хусусан, Узбекистон тарихини яратишда муҳим манба хисобланади.

Китоб воқеалари марказида Муҳаммад Ибн Абдуллоҳ ибн Жариринг фаолияти туради. Тарихий жанглар Фарғона вилоятининг Кува, Наманган вилоятининг Туракурғон, Коносой, Янгиқурғон, кўшини Киргизистоннинг Ола-бука, Янгиул туманларидан жойлашган шахар ва қишлокларда булиб утган. Шу юйлари араблар Аҳам (Эрон) мулкини кўлга киришиб, кўп шахарларда, жумладан, Туркистонда ҳам ислом динини ўрнатдилар. Лекин ислом лашкарларига бўйсунмагандар Фарғона водийси томон қочнаглар.

Ислом динини тарғиб килиши билан боғлиқ муаммолар тўғрисидаги мактуб ва шикоятлар Мадина томон кела бошлади. Уларда давлатчиларга кўмак берши лозимлиги талаб килинди. Мальумки, Али даврида саккиз минг киши келиб Туркистон шахрида ислом гояларини тарғиб килиши билан шугулланган. Али вафотидан кейин Араб халифлигига ҳам тарбисизликлар бошланади. Укрима деган шахсни амирликка лозим топишади. Лекин:

**Дер эрди Укрима қайдин бўйойин,
Расулининг ўрнини қандоғ тутойин.**

Укрима бу илтифтадан бош тортуб, ҳаммани тўплаб, Расулулхага муроҷаат килиади. Қирқундан кундан кейин жавоб келади:

**Расулулхада деди,
эмди билинглар,**

Мани ўрнумга фар-

зандимни денглар.

Тутини шохи Жарир-

дек муктадони,

онга айлан ҳаммани-

гиз иктидони.

Худонинг амири

тутмак қеракур,

Сафар Фарғонага

этмак қеракур.

Ҳарирни Мадина бош

килиб кетариди. У ўз

химлигини мустаҳкамлагач, беш минг отлиқ, 12 минг пиёда

аскар билан Кўфа томон йўл олади. Кўфани егаллагач, Дама-

ш, Багдад, Балх томон суради. Балх ҳокими Асад Муал-

ло Жариринг олдига күшдек учб қиқиб:

Бу кунларда ард ўйда колиман,

Ўзимин бир йўли санга солибман.

Бу ёнда кун чиқарда муги тарсо,

Бу ёнимда хаворижек кимарсо.

Иккى ўртода қайда борадурман,

Йўлум топмай ажаб оворадурман,

дайди ва «Сизга ҳамроҳ бўлсан, қўзимизга изингизни сурма-клислак», дейи Жарирга мурожаат килади.

Шоҳ Жарир Балхда бўлган вақтида Туркистондан иккى

чопар келади ва улар Жарирга ахволни батасифин тушунти-

ришиади. Махаллий ҳалъ раҳбарлари Кўчкорбон, Инжутов ва

Сукартошлар билан бўлган жангларда араблар қўмандони

Абдуллоҳ Омир ўлдирилганлигини ҳам ўйтишиади. Ҳар ико-

виины ўз қўшинига қўшиб олган Жарир шундай дайди:

Бор эрмуш муз Иҳшид сўйи Косон,

Мусулмонлар эмиш андин харосон.

Яна Ҳурмуз муз Аҳси дегандо,

Неча муглар билан сокиндуру анда...

Аларни дағи этмай ўтса бўлмас,

Ки Туркистон сорига кетса бўлмас.

Тушар бўлғай муглар орқамидин,

Мунингдек ҳаф бордур бизга андин.

Қуриниб туридики, Фарғонанинг шумлий ҳисомида тог-

ли ҳалқлар ислом динини қабул қилимай, унинг вакилларини

боскинчилар деб неча йил шиддатли жанглар олиб бориши-

ган. Муглар маҳалий ҳалқлар бўлиб, улар ёри, ёзи дини

учун курашганлар. Л. Бугдагонинг 1871 йили чот этилган

«Туркча-татарча сўзлар лугати» китобида бундай номда жа-

л, ургу бўлмаганини қайд этилган. Араблар ривоятларда

айтилган ярим одам, ярим ҳулида ифодаланган одам-

лар тогларда яшайди деб ўйлаб, Косон яқинидаги тогларни

Каф деб, у ерда шароитни мактубларни тушунишади.

Аларни 1866 йилда бўлган Ҳаджаридариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Шаҳтарининг 1854 йили бўслиган «Тар-

ихи и Гузидаг, номалтум музалифинг «Шах» жарир» ва ни-

хоят, 1857 йили Кононда Н. Илимский томонидан нашр

этилган «Бобурнома» асарлариди. Шу ерда бир мухло-

занинни ўйтиб ўтмоқчиман. Жонажон республикамиз мустақил-

лийшизган шароитда унинг қадим кимони «Жоннома-

асарлари, Абдул Ш

